

EMBARGO TOT MOMENT VAN UITSPREKEN, GESPROKEN WOORD GELDT

TOESPRAAK VAN WAARNEMEND VOORZITTER FRITS CASTRICUM, VOOR HET EXTRA CONGRES OP 28 SEPTEMBER 1991 IN NIJMEGEN

Congres, partijgenoten, belangstellenden,

Welkom in de Vereeniging.

Welkom in Nijmegen, op deze vierde zaterdag van september.

Ik zal slechts kort spreken.

Veel van wat ik zou kunnen zeggen is u al bekend; de tijd die u vandaag ter beschikking staat is belangrijker dan de mijne. Onnodig in herhalingen treden heeft geen zin. Bovendien kan ik me voorstellen dat u uitziet naar de toespraak van Wim Kok. Ik ook.

De beslissingen die rond Ziektewet, WAO en het inkomensbeleid 1992 zijn genomen, hebben tot een heftige en brede maatschappelijke discussie geleid. Ingehouden woede, uitslaande branden. Het ging daarbij niet alléén meer over ingrepen in het stelsel van sociale zekerheid, over koppelen of ontkoppelen, het ging óók over de positie van de Partij van de Arbeid in de coalitie met het CDA maar het ging vooral over de Partij van de Arbeid zèlf.

In de gegeven omstandigheden was het de nadrukkelijke wens van Wim Kok om het extra congres dat aanvankelijk in oktober zou plaatsvinden, te vervroegen. Het partijbestuur heeft daarin bewilligd. Mede op basis van de brief die hij u schreef hebben in de voorbije weken op honderden plaatsen duizenden partijgenoten met elkaar, met vertegenwoordigers van de vakbeweging en leden van WAO-groepen "slag" geleverd, dikwijls op het scherp van de snede.

Ik ga er van uit dat we elkaar ook vandaag niet onnodig zullen ontzien.

- * Dat - los van de inhoud van het debat - gewezen zal worden op tal van fouten die zijn gemaakt. Ik ga ze niet ontkennen.
- * Dat het aan communicatie heeft ontbroken. En dat heeft het.
- * Dat toch verwachtingen waren gewekt. Ik spreek het niet tegen.

Over dat alles moeten we elkaar toespreken. Zeker, we zijn er voor bij elkaar. Maar inhoudelijk ligt de vraag voor of de partij, dit congres, twee jaar na het daverende applaus in Amersfoort waarmee onze regeringsdeelname werd bezegeld, steun wenst te geven aan het beleid van de coalitie, aan het werk dat in uitvoering is genomen, aan zeer omstreden voorstellen die mede door toedoen van onze bewindslieden tot stand zijn gekomen en waarmee onze vertegenwoordigers in de Tweede Kamer op hoofdlijnen hebben ingestemd. Niet alleen steun voor Kok omdat zijn degelijke financiële beleid de basis voor morgen legt, ook steun voor Kok omdat onze geestverwanten in de regering hebben gemeend de

ontkoppeling en pijnlijke ingrepen in Ziektewet en WAO voor hun rekening te moeten nemen omdat de toekomst van zoveel mensen en het stelsel van sociale zekerheid op het spel staan.

Het partijbestuur wil die steun geven.

Dat klinkt simpel maar zo eenvoudig was het niet. Daar ging, zoals overal, en dus ook in onze kring, een heleboel aan vooraf.

Woede soms.

Kunnen we zo nog wel verder?

Onbegrip, emotie, berusting die geen rust geeft.

Precies die reacties die we met z'n allen registreerden aan de basis van de partij. Want ook daar kwamen de maatregelen, en zeker het aanvankelijke juli-pakket, hard aan. Er zijn veel leden van onze partij die ook de aangepaste voorstellen eigenlijk onverteerbaar vinden. Hun mening dienen we te respecteren. Maar dat geldt evenzeer voor partijgenoten die daar anders over denken of die een meer strategische afweging maken en voor wie dóór-regeren de doorslag geeft. Het gaat bij dat alles overigens niet aan, de voorstellen die we vandaag bespreken, te etaleren als het enig denkbare begin van de noodzakelijke programmatische vernieuwing.

Diè discussie moet op steviger fundamenten komen te rusten. Wat overigens niet wegneemt dat we met onze neus stevig op een aantal feiten zijn gedrukt.

Ik zou het diep betreuren wanneer de afloop van deze dag ertoe leidt dat mensen zich van ons afwenden. Want juist nu hebben we iedereen nodig om het debat over de toekomst van de verzorgingsstaat werkelijk inhoud te geven.

Er moet binnen onze partij programmatisch en organisatorisch veel veranderen - na een half jaar ervaring als lid van het partijbestuur zeg ik het met meer overtuiging dan ooit. Maar wat we in ieder geval moeten voorkomen is dat we er net zo uit gaan zien als de andere rimpelloze meren en meertjes die het politieke landschap van Nederland stofferen.

En om dat te voorkomen hebben we elkaar nodig. Zoals we hier bijeen zijn. Zoals we elkaar op afdelingsvergaderingen ernstig hebben onderhouden. Hoezeer we ook van mening kunnen verschillen op tal van terreinen, we zijn nog altijd verbonden door wat ons gezamenlijk beweegt.

Congres,

Ik sta hier voor u als waarnemend voorzitter van de partij en zal verantwoording afleggen voor het doen en laten van het partijbestuur sinds half juli. Ik betreur het om meer dan één reden dat Marjanne Sint op dit moment het woord niet tot u richt. Graag wil ik straks de gelegenheid aangrijpen om haar kort toe te spreken; ze verdient een afscheid in dit midden; hier op dit congres in Nijmegen.

In het komende halfjaar wil het partijbestuur zich doelbewust concentreren op twee essentiële taken:

* de voorbereiding van het congres in maart over de toekomst van de verzorgingsstaat en de voorstellen van de commissie Van Kemenade;

* de reorganisatie van het partijbureau waarvoor externe adviseurs de basis hebben gelegd en waarvan de uitwerking en uitvoering nu snel ter hand zal worden genomen.

Terug naar de zomer nu, waarin het land verdroogde maar de Partij van de Arbeid het ene natte pak met het andere verwisselde.

Laat ik er niet omheen draaien. Ook het partijbestuur werd door de besluiten van 13 en 14 juli overrompeld. Onze houding werd daarna bepaald door een samenloop van twee omstandigheden.

De eerste is van meer principiële aard.

Partijen noch partijbesturen regeren dit land.

Partijen noch partijbesturen controleren de regering van dit land.

De regering regeert, het parlement controleert.

Waar de Tweede-Kamerfractie zich nog geen definitief oordeel over de voorgestelde maatregelen had gevormd, leek het ons - binnen de gangbare verhoudingen - niet gepast daarop inhoudelijk vooruit te lopen.

De tweede werd door het moment bepaald.

Eén deel van Nederland was met vakantie, een ander deel stond op het punt met vakantie te gaan.

"Maar weet je dan niet dat een heleboel mensen niet eens met vakantie kunnen?", werd me wel verwijtend gevraagd. Ja, dat is me bekend maar nog geen reden om een andere werkelijkheid - die ik dagelijks mocht ervaren - te ontkennen.

De samenloop van die twee omstandigheden heb ik geprobeerd eind juli in een brief te verwoorden. Ik betreur het wanneer die is misverstaan. Ik verwerp de karikatuur die ervan is gemaakt; alsof het bestuur, laat staan een vice-voorzitter, kan verordonneren wanneer en waarover in de partij wel en niet gepraat mag worden! Het bewijs van het tegendeel - en ik zeg u eerlijk dat ik daar in dat stadium niet altijd gelukkig mee was - werd trouwens overvloedig geleverd. De suggestie in de media dat voltallige gewesten en afdelingen over de voorstellen vergaderden en oordeelden verhield zich niet met de werkelijkheid. Dat is, precies om de reden die ik in mijn brief aangaf, op een enkele uitzondering na, pas in een veel later stadium gebeurd. Wel kwamen veel individuele reacties los van regionale en lokale partijbestuurders - en niet van hen alleen. Toen het me een keer teveel werd heb ik verzucht dat op iedere plek waar meer dan twee PvdA-leden bijeen waren een straalzender stond opgesteld.

Eind juli spraken Wim Kok, Thijs Wöltgens en ik óók met elkaar af dat de vice-premier de minister-president zou melden dat hij de Ziektewet/WAO-voorstellen in het eerste kabinetsberaad na de vakantie (half augustus) opnieuw aan de orde wilde stellen. Om het politieke klimaat, waarvoor ons smaldeel in het kabinet voluit mede-verantwoordelijk was, niet negatief te beïnvloeden, besloten we geen andere stellingen te betrekken dan die welke in het eerste commentaar van Thijs Wöltgens en de reactie daarop van Wim Kok, reeds betrokken waren.

Tijdens een vergadering op 7 augustus in Amersfoort besloten

het dagelijks bestuur en de aanwezige leden van het partijbestuur de inzet van de PvdA-bewindslieden en de Tweede-Kamerfractie om de kabinetsvoornemens van half juli op onderdelen krachtig bij te stellen, te ondersteunen. Voorts werd gehoor gegeven aan het verzoek van enkele gewesten tot het bijeenroepen van een extra Partijraad op een nader te bepalen tijdstip.

Zondag 11 augustus werden de klokken van bewindslieden, fractie en partijbestuur door de eerst-verantwoordelijken in Den Haag gelijk gezet. Wim Kok gaf bij die gelegenheid uiting aan zijn behoefte de extra partijraad te vervangen door een extra congres dat zich, als hoogste besluitvormend orgaan in de partij, niet alleen zou moeten uitspreken over de (bijgestelde) plannen met betrekking tot Ziektewet en WAO maar ook in bredere zin zou moeten spreken over de toekomst van ons stelsel van sociale zekerheid.

Op 13 augustus werd de situatie zoals die na half juli was ontstaan tijdens een gewestelijke delegatievergadering in Utrecht besproken. Aansluitend honoreerde het partijbestuur, zij het niet zonder kanttekeningen, de wens van Wim Kok tot het beleggen van een extra congres dat eind oktober zou moeten plaatsvinden.

Dinsdag 27 augustus, de eerste vergadering na het zomerreces, werd de Tweede Kamer (in één bestelling) zowel geïnformeerd over het in 1992 te voeren werkgelegenheids- en inkomensbeleid als over de bijgestelde regeringsvoornemens met betrekking tot Ziektewet en WAO. Tijdens een debat op 28 augustus bracht fractievoorzitter Thijs Wöltgens de opvattingen van de Tweede-Kamerfractie naar voren. Hij stelde o.a. "dat het kabinet er nu in lijkt geslaagd te zijn een aanvaardbaar evenwicht te vinden tussen de noodzaak het beroep op WAO en Ziektewet en de kosten ervan te verminderen, en tegelijk aan mensen daar bescherming te bieden waar deze bescherming het meeste nodig is." Over het werkgelegenheids- en inkomensbeleid voor 1992 merkte hij op: "Waar het kabinet gerechtigd is de toepassing van de koppeling in 1992 ter discussie te stellen, moet vooral beoordeeld worden of het kabinet er in slaagt langs andere weg toch de doelstellingen te realiseren van een rechtvaardige inkomensontwikkeling en bescherming van uitkeringsgerechtigden. In onze opvatting is en blijft de wettelijke koppeling daarvoor een geschikt instrument. Zoals ik hier en elders heb gezegd zijn alternatieven die langs andere weg hetzelfde doel willen bereiken bespreekbaar. Het resultaat telt."

Op 30 en 31 augustus vergaderde het partijbestuur in Doorn. Deze traditionele bijeenkomst als "opening" van het nieuwe politieke jaar zou aanvankelijk in het teken staan van een discussie over het eigen functioneren en een eerste bespreking van de voorstellen uit het rapport van de commissie Van Kemenade over de organisatorische vernieuwing van de partij. Daar zijn we, althans dat weekend, niet aan toegekomen. Bij de aanvang van de vergadering deelde Marjanne Sint mee haar functie als voorzitter neer te leggen. De volgende dag heeft zij dit besluit tijdens een persconferentie toegelicht.

De uitkomst van de discussie over de plannen met betrekking tot Ziektewet, WAO en inkomensbeleid 1992 hebt u aangetroffen in de verklaring van het partijbestuur bij congresstuk 1. Daarin wordt ook toegelicht waarom het verzoek van Wim Kok om het voor oktober voorziene congres te bespoedigen, werd gesteund. Ik acht het mijn plicht om hier, wellicht ten overvloede, nog eens kenbaar te maken dat de bestuurlijke verantwoordelijkheid die wij hebben genomen - en die formeel is verwoord in de betreffende resolutie - het resultaat is van een worsteling die we - in wisselende mate van heftigheid - vooral ook met onszelf hebben gevoerd.

Samen met bewindslieden en fractie heeft het partijbestuur in de afgelopen weken geprobeerd de meningsvorming binnen afdelingen en gewesten zo goed als mogelijk te begeleiden. Overall in het land hebben dikwijls scherpe discussies plaatsgevonden. Er is hardop gesproken, er is met meerderheden besloten. Het doet pijn dat een aantal mensen de interne beraadslagingen niet meer hebben willen meemaken en voor de partij hebben bedankt. Ik heb hen schriftelijk gevraagd hun beslissing nog eens te willen overwegen. Ik wil u vragen dat beroep in persoonlijke contacten nadrukkelijk te ondersteunen. Immers, in een botsing van meningen zullen we de weg moeten bepalen die we in de komende jaren samen dienen te gaan.

Congres,

In zijn open brief aan alle leden van onze partij schrijft Wim Kok dat de omvorming van de oude verzorgingsstaat naar een volwaardige participatiesamenleving één van de belangrijkste opgaven voor de jaren negentig is. In dat proces moet de Partij van de Arbeid verantwoordelijkheid durven aanvaarden voor solidariteit met toekomstige generaties. Bij de moeilijke beslissingen die u vandaag moet nemen is dat een uitdaging waar we niet omheen kunnen en niet omheen mogen.

Welkom op het congres van de vereniging die Partij van de Arbeid heet. Een vereniging die, in weerwil van wat velen denken en zeggen, juist met het oog op de toekomst, een naam te verliezen heeft.

Afscheid Marjanne Sint

Ik kom nu toe aan een kort afscheidswoord in de richting van Marjanne Sint.

Voor ik als vice-voorzitter aantrad had ik een goede afspraak met haar gemaakt. De inhoud verklap ik niet, maar ik sta hier wel.

Marjanne,

Of alle treurnis rond je beslissing authentiek was waag ik te betwijfelen; het was juist ook diè twijfel die ertoe bijdroeg dat je tot je onherroepelijke besluit kwam.

Veel mensen denken dat een politieke partij zoiets is als een

bedrijf. Denkend in produkt/marktcombinaties. Met een baas die - als het nodig is - knopen doorhakt. Een geoliede machine met voor-, na- en tussenzorg. Was dat maar zo, verzucht zij. Zo was en is het dus niet en misschien moet dat ook maar zo blijven.

Een politieke partij - en zeker de onze - is een intrigerende verzameling individuen zoals we juist de laatste weken en maanden hebben kunnen ervaren. Een politieke partij als de Partij van de Arbeid heeft te maken met leden waarvan velen aandacht vragen, afdelingen en gewesten die hun deel opeisen, neveninstellingen, min of meer bevriende organisaties, zusterpartijen, alles wat op het politieke veld gebeurt in Europa, Den Haag, 647 gemeenten, 12 provincies en uiteraard de rest van de wereld. Natuurlijk was Marjanne Sint omringd door mede-bestuurders en medewerkers. Natuurlijk waren er allerlei mensen op wie zij een beroep kon doen. Maar het metier is niet ècht fijnbesnaard. De dagen lang, de nachten kort, de weekeinden dikwijls voorbij als ze dacht dat ze begonnen.

Marjanne Sint zal worden geboekstaafd als de voorzitter die er in hoge mate toe bijdroeg dat de PvdA opnieuw in de regering werd geloodst en die - dikwijls in stilte en betrekkelijke eenzaamheid - de barometer van de beweging op veranderlijk probeerde te krijgen. Ze was actief in het krachtenveld van en rond de Commissie Van Kemenade, bewoog bewogen en liet panelen schuiven.

De PvdA is Marjanne Sint - ik herhaal dat - veel dank verschuldigd voor haar grote inzet, denk- en werkkracht en motivatie.

We respecteren je beslissing maar houden moeite met je vertrek - om meer dan één reden.

Het ga je goed, in je toekomstige werk en vooral ook in je persoonlijke leven.